

Umeå kommuns handlingsplan mot våld

Dokumentnamn: Umeå kommuns handlingsplan mot våld		
Dokumentansvarig: UmeBrå		Dokumentdatum: 2020-01-29
Godkänd av:	Version: [1.0]	Reviderad: [20XX-XX-XX]

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
Inledning.....	3
Syfte och mål.....	4
Referensgruppens sammansättning och roll	4
Referensgruppens arbete.....	4
Kunskapsöversikt.....	5
Utmaningar och förväntade effekter	5
Resurser.....	5
Delaktighet och ansvar	5
Handlingsplanen tydliggör kommunens ansvar	5
Uppföljning av mätbara mål.....	6
Utgångspunkter för förebyggande arbete i samverkan.....	6
Den socioekonomiska modellen	6
Det förebyggande arbetets betydelse enligt SKR	7
Hur kommer vi igång tillsammans?.....	8
Mötesstruktur och samverkan	8
En egen hemsida	8
Plan för uppföljning.....	9
Gemensam kartläggning av arbetet mot våld.....	9
Samverkansplan mot våld	10
UmeBrås roll.....	10
Samverkansrådet följer upp och förvaltar handlingsplanen mot våld	10
Deltagare i samverkansrådet	11
Bilagor.....	12

*”Våld är varje handling som genom att den skadar, skrämmer eller kränker en annan person, får den personen att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”
/Per Isdal, Alternativ til Vold*

Inledning

Våldet i vårt samhälle har många olika uttryck och skapar stort lidande för de utsatta. Det finns ett mörkertal kring de våldsbrott som begås och speciellt de olika typer av våld som sker i nära relation. Att få leva ett liv fritt från våld är en grundläggande mänsklig rättighet och en av samhällets viktigaste uppgifter att säkra.

Individ- och familjenämnden i Umeå kommun gav i oktober 2016 förvaltningen i uppdrag att ta fram en kommunövergripande handlingsplan mot våld. Detta eftersom nämndens önskan är att Umeå kommuns verksamheter samt kommunföretagen ska arbeta mer tillsammans mot våldet. Under december 2016 beslutade nämnden att handlingsplanen skulle tas fram med hjälp av en referensgrupp, bestående av kompetenser från olika verksamhetsområden i kommunen.

Det finns stora vinster i att tillsammans arbeta förebyggande och agera mot våldet. Ökad samverkan och erfarenhetsutbyte mellan verksamheter inom kommunen skulle innebära att tillgängliga resurser nyttjas i större utsträckning än idag vad gäller kunskap, nätverk, kontakter och information. Handlingsplanen mot våld kan också på ett naturligt sätt kopplas ihop med kommunens värdegrund och arbetet mot förnyelse och ständiga förbättringar.

I Umeå kommuns handlingsplan mot våld tas ett helhetsgrepp mot våldsbrotten i Umeå kommun. Handlingsplanen beskriver målsättningarna med det kammungemensamma arbetet och innehåller en plan med prioriterade områden för det som ska genomföras under perioden 2020–2022. Arbetet har sin utgångspunkt i kommunens mål kring social hållbarhet och jämställdhet och det redan pågående arbetet mot våld inom olika våldsområden. Kommunens verksamheter ska ta en aktiv roll i utvecklingsarbetet och tillsammans ta fram en långsiktig strategi för att förebygga och minska olika typer av våld.

Syfte och mål

Syftet med handlingsplanen är att den ska synliggöra det som görs, samt vad som behöver utvecklas och påbörjas inom våldsområdet. Detta innebär att:

- tydliggöra hur Umeå kommun arbetar mot våld och göra det tillgängligt för alla.
- samla information om vilken kompetens och vilka stödfunktioner som finns i kommunen och hur dessa används med syfte att; förebygga och upptäcka våld, ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövande invånare och medarbetare. Den ska synliggöra goda exempel och styrkor, men även identifiera det som behöver förändras och utvecklas.
- stärka kommunövergripande samverkan och bättre nyttja befintliga resurser för att tillsammans ta ett krafttag mot våldet.

De övergripande målen med handlingsplanen är att:

- minska våldet i Umeå kommun. Det handlar om att så långt det är möjligt förebygga våld för att reducera antalet våldstillfällen.
- öka kunskapen kring våld hos yrkesverksamma i kommunen för att öka tidig upptäckt, erbjuda tidiga stöd- och hjälpinsatser samt minska mörkertalen.

Referensgruppens sammansättning och roll

Enheten för stöd och utveckling inom Umeå kommuns socialtjänst har tillsammans med UmeBrå ansvarat för att ta fram handlingsplanen mot våld. En referensgrupp med kompetenser från olika verksamhetsområden har deltagit i arbetet under 2017.

Referensgruppens arbete

Processledarna på UmeBrå, områdeschefen för individ- och familjeomsorg vuxna och Centrum mot våld, socialsekreterare på Centrum mot våld, socialt ansvariga samordnare, kommunens jämställdhetsstrateg, utvecklingsledare från skolan samt utredare från enheten för stöd och utveckling har utgjort den referensgrupp som i samråd tagit fram handlingsplanen mot våld.

Referensgruppen har haft fokus på att i första hand skapa en fungerande struktur och modell för samverkan, samt fånga in och formulera behov och prioriterade områden för det gemensamma arbetet.

Individ- och familjenämnden har under perioden fått regelbunden information om hur arbetet att ta fram en handlingsplan fortlöpt och det är då handlingsplanens struktur, innehåll och prioriterade områden som kommunicerats. Handlingsplanens prioriterade områden är sammanfattade i aktivitetsplanen mot våld (se bilaga 1).

Kunskapsöversikt

Parallellt med handlingsplanen har en kunskapsöversikt tagits fram som innehåller evidens (kartläggningar och statistik) om våldets omfattning i Umeå kommun (se bilaga 2). I kunskapsöversikten ingår även definitioner kring olika typer av våld med avsikten att dokumentet ska fungera som en introduktion till våldsområdet och det gemensamma arbetet mot våld.

Utmaningar och förväntade effekter

Resurser

Våldet orsakar både stort lidande för de som är utsatta och skapar höga kostnader för samhället, därför är satsningar på förebyggande åtgärder och samverkan goda investeringar som ger vinst både på individ- och samhällsnivå. I det förebyggande arbetet ingår att öka kunskapen kring våld hos yrkesverksamma i kommunen. Alla yrkesverksamma har olika roller och erfarenhet av att arbeta med våldsproblematiken, vilket är positivt då alla kan bidra med olika infallsvinklar. Men det är viktigt att vara medveten om att ökad samverkan och att starta upp ett gemensamt utvecklingsarbete måste få ta tid och resurser.

Delaktighet och ansvar

En utmaning har varit att hitta en modell för att få kommunens verksamheter delaktiga i arbetet och få alla att känna ett gemensamt ansvar kring mål och innehåll. Då alla verksamheter samt kommunföretagen ska involveras i arbetet, har målet varit att ta fram en handlingsplan som upplevs som arbetsvänlig av utförarna. Ambitionen är att i samverkan framför allt bygga en gemensam struktur kring det förebyggande arbetet, samt att göra handlingsplanen så konkret som möjligt med formulerade aktiviteter. Handlingsplanen ska därför finnas tillgänglig för alla på en egen hemsida, där även aktuell information och kunskap inom våldsområdet ska finnas samlad (se bilaga 3).

Handlingsplanen tydliggör kommunens ansvar

Att tillsammans arbeta utifrån en kommungemensam handlingsplan innebär en ambitionshöjning av insatserna mot våld. Enligt 5 kap. 11§ socialtjänstlagen ska socialnämnden särskilt uppmärksamma att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Nämnden ska också särskilt uppmärksamma att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Ökade kunskaper kring våld i alla kommunens verksamheter kan innebära att fler identifierar våld och agerar. På sikt bör det gemensamma arbetet mot våld leda till minskade kostnader ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. För att kunna uttala sig om huruvida våldet minskar och kunskapen kring våld ökar behöver vi följa upp effekterna av handlingsplanen.

Uppföljning av mätbara mål

De övergripande målen är att minska våldet och att öka kunskapen kring våld. För att följa effekterna av den samverkan och de aktiviteter som finns i handlingsplanen, behöver det finnas mätbara mål. Ett syfte med att sätta mål är att på ett konkret sätt fastställa vad som ska uppnås med verksamheten, men det handlar också om att skaffa kunskap om vad som kan förbättras och att få kännedom om när utvecklingen inte gått i avsedd riktning.¹ Syftet med att sätta mål på kommunövergripande nivå är att skapa fokus på det viktigaste i verksamheten och målen som formuleras ska vara strategiskt viktiga eller fokusera på problemområden. Resultaten måste analyseras för att skapa en förståelse för vad det är man ser och på vilket sätt förbättringar kan ske.² Resultatindikatorer för att bedöma måluppfyllelse kan bestå av kommunens Umeås kvalitet i korthet, Öppna jämförelser³ och UNGA-enkät.⁴ Det är därför viktigt att det inledningsvis genomförs en kartläggning kring våld för att kunna få en uppfattning om nuläget för att kunna identifiera utvecklingsområden samt ha möjlighet att följa upp.

Utgångspunkter för förebyggande arbete i samverkan

Den socioekonomiska modellen

En skrift som har varit en inspirationskälla i arbetet med att ta fram en handlingsplan mot våld är "En kommun fri från våld – många små steg tillsammans gör skillnad". Det är Borås stad, Gävle kommun, Upplands Väsby kommun, Västerås Stad, Älvsjö stadsdelsförvaltning och organisationen MÄN som tillsammans med medel från Allmänna arvsfonden startat upp ett treårigt projekt för att tillsammans utveckla en modell för långsiktigt våldsförebyggande arbete med fokus på barn och unga.

I det gemensamma arbetet har utgångspunkten varit den socioekonomiska modellen, en helhetsmodell som i sammanhanget handlar om att arbetet mot våld bör ske utifrån en helhetssyn kring våld på alla nivåer i samhället. Modellen identifierar både risker och på

¹ <https://skr.se/download/18.1562820d15385874ca8444af/1459239422561/Guide-planering-uppfoljning-atgarder-komunovergripande-styrning.pdf>. Hämtad 2018-01-11.

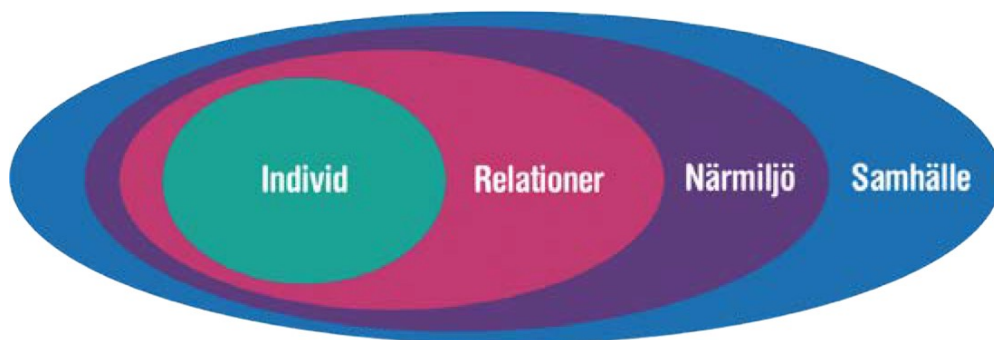
² Ibid.

³ <https://skr.se/tjanster/merfranskl/oppnajokforelser.275.html>. Hämtad 2019-02-14

⁴ https://www.umea.se/download/18.183cff0916853cd4e7d7f3c/1548410488406/Unga18_20190117.pdf. Hämtad 2019-02-14

vilket sätt man kan arbeta för att förebygga våld och arbeta för tidig upptäckt. Den socioekonomiska modellen innehåller fyra olika nivåer:

- Individnivån utgår från att varje människa har sin unika historia och förutsättningar och att det bör tas hänsyn till dessa i arbetet mot våld.
- På relationsnivån behöver det arbetas mer med kamratgrupper, parrelationer och familjer och ha vetskap om att en individs nära relationer antingen kan vara ett skydd mot våld eller en risk.
- Nivån närmiljö handlar om att skapa en förändring på arbetsplatser, idrottsföreningar och bostadsområden. Råder till exempel en tysthetskultur, så innebär det en ökad risk för övergrepp, våld och kränkningar då ingen säger ifrån och agerar.
- På samhällsnivån ligger fokus på att arbeta med lagstiftning, policys, ekonomi och samhällsnormer⁵ (till exempel traditionella genusnormer).⁶

Källa: http://mfj.se/assets/uploads/2017/01/en-kommun-fri-fran-vald_webb.pdf

Det förebyggande arbetets betydelse enligt SKR

Även SKR betonar vikten av förebyggande arbete och att yrkesverksamma i kommun och landsting har en särskild möjlighet att påverka samt att det finns många vinster att arbeta preventivt:

- Ett våldspreventivt arbete är en investering för kommunen eftersom tidiga förebyggande insatser kan minska kostnaderna för våldets konsekvenser på sikt.
- Ett tidigt förebyggande arbete handlar om att förändra normer kring maskulinitet, makt och våld för att så långt det är möjligt undvika ingripanden som sker när våldet redan har ägt rum och som arbetet kring våld i nära relation till största del består av idag.⁷
- Ett viktigt våldsförebyggande arbete handlar om att tidigt upptäcka personer som är våldsutsatta eller benägna att utöva våld. Yrkesverksamma i kommunen har en unik

⁵ En kommun fri från våld.

⁶ http://mfj.se/assets/uploads/2017/01/en-kommun-fri-fran-vald_webb.pdf

⁷ <http://skr.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheter/iamstalldhet/kvinnofrid/>. Hämtad 2017-11-09.

möjlighet att uppmärksamma våldet och erbjuda stöd, skydd och behandling, då de dagligen eller regelbundet möter våldsutsatta barn och vuxna, vilket inbegriper barn som bevittnat våld, dvs sett eller hört våld av eller emot närstående. Rutiner, stöd och vägledning för att ställa frågor om våldsutsatthet behöver därför utvecklas och spridas.⁸

- I våldsförebyggande arbete vill SKR se att verksamheter arbetar mer med våldsutövare. Få våldsutövare döms i dagsläget och straffen är för korta för att Kriminalvårdens program ska sättas in. Därför har det stor betydelse att insatser riktade till våldsutövare även byggs upp på annat håll.⁹

Hur kommer vi igång tillsammans?

Då handlingsplanen är övergripande och ska inkludera alla kommunens verksamheter behövs en plattform för samverkan. Arbetet med att skapa en fungerande samverkansstruktur innebär att:

- hitta en möjlig struktur för att kunna samverka på ett övergripande plan.
- hitta en väg att synliggöra befintliga resurser och kompetens i våldsfrågor.
- identifiera utvecklingsområden där nya samverkansstrukturer kan behöva skapas
- samla information, dokument och verksamheternas arbete inom våldsområdet på en hemsida.
- alla aktiviteter som ska genomföras inom handlingsplanen är sammanfattade i en aktivitetsplan (se bilaga 1).

Mötesstruktur och samverkan

UmeBrå har tillsammans med enheten för stöd och utveckling tagit fram en plan för samverkan som beskriver hur mötesstrukturen för det kommungemensamma arbetet konkret ska se ut (sidan 10). UmeBrå kommer i sammanhanget ha en nyckelroll och vara sammankallande och samordnare av kommande möten.

En egen hemsida

För att göra handlingsplanen och verksamheternas arbete tydligt och tillgängligt för alla, kommer handlingsplanen och det kommungemensamma arbetet samlas på en egen hemsida på webben (se bilaga 3). I praktiken innebär hemsidan en plattform för kommunikation, kunskaps- och informationsöverföring i det kommungemensamma arbetet mot våld. För att den ska kännas aktuell och funktionell behöver den ha ett behovsorienterat

⁸Ibid

⁹ Ibid.

fokus. Sidan ska kunna visa på vilket sätt kommunen erbjuder hjälp och stöd inom alla våldsområden och till alla våldsutsatta. En kommunikatör finns med i den processen.

Eftersom verksamheternas arbete ska vara tillgängligt från hemsidan behöver alla gemensamt ta en aktiv roll kring hemsidans innehåll. Frågor som behöver besvaras är vilka yrkesverksamma som "obligatoriskt" ska hålla sig à jour med sidans innehåll, samt vem/vilka som ska ansvara för uppdatering. En plan för hur kommunens arbete mot våld kommuniceras internt, samt mot kommuninvånarna bör tas fram i samråd.

Plan för uppföljning

För att se till att handlingsplanen efterlevs så behövs även en plan för uppföljning. Årlig uppföljning av handlingsplanen ska därför ingå i verksamheternas uppdragsplan som ett resultatmått i jämställdhetsmålet och folkhälsomålet. Kommunens nämnder ansvarar för de aktiviteter mot våld som finns beskrivna i aktivitetsplanen utifrån respektive ansvarsområden. Det bör även utarbetas en plan för hur vi följer upp mätbara mål utifrån bestämda resultatmått för att över tid kunna se om arbetet leder till målet med minskade våldstal. Kommunfullmäktige får en årlig uppföljning av hur handlingsplanen efterlevs genom nämndernas årsbokslut.

Gemensam kartläggning av arbetet mot våld

Då handlingsplanen är övergripande är det viktigt att få en tydlig bild av hur Umeå kommun arbetar med våld idag och göra det tillgängligt för alla. Detta ska ske genom en kommungemensam kartläggning. I kartläggningen ska även det som behöver utvecklas och förbättras identifieras och lyftas fram. Kartläggningen ska involvera alla kommunens verksamheter och ha ett behovsorienterat fokus, som anger riktning för arbetet i samverkan. Kartläggningen föreslås innehålla följande delar:

- Samverkan
- Behovsinventering kring hur Umeå kommun arbetar mot våld idag; goda exempel och utvecklingsområden.
- Insatser för utsatta och för förövare.
- Information/kommunikation

Kartläggningen ska koordineras genom en samordningsfunktion som även ska fungera som metodstöd. En manual för genomförande kommer att skickas ut till alla nämnder inför kartläggningen.

Samverkansplan mot våld

Umeå kommuns samverkansplan mot våld har sin utgångspunkt i ett av handlingsplanens huvudsakliga syften; att Umeå kommuns verksamheter ska hitta en gemensam grund för samverkan och i större utsträckning arbeta tillsammans mot våld än idag för att få ett större genomslag. Ökad samverkan ska även möjliggöra bättre erfarenhetsutbyte mellan verksamheter inom kommunen samt ett bättre nyttjande av de resurser som redan finns.

UmeBrås roll

UmeBrå har sedan 2016 ett samordningsuppdrag kring att förebygga våld i Umeå kommun. I handlingsplanen stärks det uppdraget ytterligare med en tydlig ledning och uppföljning. UmeBrå har ett uppdrag att i samverkan leda och utveckla aktiviteter mot våld och har som främsta uppgift att samverka generellt kring brotts- och drogförebyggande arbete. De största förebyggande insatserna i Umeå kommun genomförs inom de olika samhällsaktörernas ordinarie verksamheter. UmeBrås uppdrag handlar inte bara om att genomföra förebyggande insatser, utan också att möjliggöra samverkansytor och informationsutbyte.

UmeBrå arbetar kunskapsbaserat, där en gemensam problembild skapad i samverkan gör det möjligt att identifiera och åtgärda brister efter lokala behov. I det uppdraget har det särskilt identifierats ett behov av att utveckla våldsförebyggande insatser. Arbetet kopplas i hög grad ihop med missbruk och social hållbarhet. Detta gör UmeBrå till en naturlig koordinator av det arbetet som kommer att genomföras genom handlingsplanen mot våld och som plattform för samverkan.

Samverkansrådet följer upp och förvaltar handlingsplanen mot våld

Det är viktigt att alla verksamheter i kommunen tar ett delat ansvar för handlingsplanen. Det är många personer och verksamheter som kommer att beröras av handlingsplanen och i det sammanhanget räknas också ideella organisationer, Regionen, Polismyndigheten, näringslivet, de kommunala bolagen med flera in. Varje verksamhetsområde ansvarar för genomförande och uppföljning utifrån det som är formulerat i handlingsplanens aktivitetsplan och i verksamhetens uppdragsplan.

För att kunna leda, utveckla och följa upp beslutade aktiviteter i handlingsplanen mot våld behövs ett samverkansråd med representanter från kommunens olika verksamhetsområden. Representanterna ska vara utsedda av behörig nämnd och ha ett tydligt beslutat mandat att aktivt delta i samverkansrådets arbete. Samverkansrådets uppgift blir att bistå verksamheterna med information och kompetens kring våld samt följa upp arbetet i aktivitetsplanen. Samverkansrådet ska i sin tur vara kopplad till en expertfunktion kring våld (till exempel Centrum mot våld som även har funktionen av Kompetenscentrum).

Kompetenscentrumet mot våld ska fungera som en stödfunktion till samverkansrådet som ska kunna lyfta frågor och få information vid behov.

Samverkansrådet har ett uttalat uppföljningsansvar men övriga nyckelpersoner och verksamheter i kommunen är viktiga att fånga upp. För dessa inrättas en referensgrupp där nyckelpersoner aktiveras att delta beroende på vilken aktivitet i handlingsplanen som det fokuseras på. UmeBrå är sammankallande för samverkansrådet.

UmeBrå-forum kommer att arrangera öppna samverkansforum med fokus på arbetet mot våld. Det behöver finnas en kontaktperson inom varje verksamhet som kan ta ett särskilt uppdrag att ansvara för kommunikationen mellan verksamhet och samverkansråd. Därför utser varje verksamhet en kontaktperson som kan förmedla information till alla på enheten och vid behov ingå i samverkansrådet mot våld. Lämpligtvis bör även denna person vara prenumerant på hemsidan mot våld för att hålla sig regelbundet uppdaterad kring vad som händer inom våldsområdet.

Frekvens för samverkan:

- Samverkansrådets funktion är samordning och kunskapsöverföring mellan verksamheterna. Träffas fyra gånger per år.
- Referensgrupp vars deltagare aktiveras utifrån behov.
- Hela referensgruppen bjuds in tillsammans med samverkansrådet för kunskapsutbyte, informationsspridning och samverkan en gång per år.

Deltagare i samverkansrådet

Samverkansrådet ska utgöras av en representant från följande verksamheter/funktioner:

- Umebrå – sammankallande
- Centrum mot våld
- Område jämställdhet
- Personalfunktionen
- Umeå fritid unga
- Utbildning för – och grundskola
- Utbildning, gymnasieskola
- Socialt ansvariga samordnare, socialtjänsten
- Äldreområdet
- Funktionshinderområdet
- Integration, VIVA
- Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld
- Konsultationsforum mot våldsbejakande extremism
- Gator och parker

- Byggnadsnämnden
- Fastighet
- Kommunföretagen (Bostaden)

Bilagor

Bilaga 1: Aktivitetsplan till Umeå kommuns gemensamma handlingsplan mot våld

Bilaga 2: Kunskapsöversikt till Umeå kommuns gemensamma handlingsplan mot våld

Bilaga 3: Exempel på hemsida till Umeå kommuns gemensamma handlingsplan mot våld